

PROBLEM FINANSIRANJA JAVNIH EMITERA

Svetlana Dušanić - Gačić¹

SAŽETAK

Neriješeno finansiranje, veliki problemi u pogledu ljudskih resursa i neadekvatna etnička zastupljenosti, zatim neispunjavanje zakonskih obaveza u pogledu jednake zastupljenosti jezika i sadržaja povezanih s tradicionalnim naslijeđima konstitutivnih naroda, dio su problema javnih emitera u Bosni i Hercegovini. Javne televizije u BiH redovne aktivnosti finansiraju putem RTV takse i od marketinga. Svaki od tri javna emitera djeluje kao nezavisno preduzeće i odgovoran je za vlastito finansijsko poslovanje. Problem predstavlja i stranačna poslušnost javnih emitera koji građanima daju povod da revoltirani odbijaju plaćati RTV taksu.

KLJUČNE RIJEČI: finansiranje, javni emiteri, zakonske obaveze, taksa, marketing

SUMMARY

Unresolved funding, major human resources problems and inadequate ethnic representation, as well as non-compliance with legal obligations regarding equal representation of languages and content related to the traditional heritage of the constituent peoples, are part of the problem of public broadcasters in Bosnia and Herzegovina. Public televisions in BiH finance regular activities through RTV fees and marketing. Each of the three public broadcasters operates as an independent company and is responsible for its own financial operations. Another problem is the party obedience of public broadcasters, which give citizens a reason to revolt by refusing to pay the RTV fee.

KEY WORDS: financing, public broadcasters, legal obligations, fees, marketing

UVOD

Nezavidan položaj javnih emitera od početka procesa transformacije ogleda se prvenstveno u neriješenom finansiranju, velikim problemima u pogledu ljudskih resursa i neadekvatnoj etničkoj zastupljenosti, neispunjavanju zakonskih obaveza u pogledu jednake zastupljenosti jezika i sadržaja povezanih s tradicionalnim naslijeđima konstitutivnih naroda i ostalih, neuspostavljanju i nefunkcionisanju Korporacije kao četvrtog subjekta koja bi trebala koordinirati rad javnih emitera te osigurati međusobno komplementarno umjesto konkurentnog djelovanja javnih emitera.

Kao posljedica svih ovih strukturalnih problema unutar Sistema javlja se pad povjerenja građana u javne televizije, a postoje i značajne razlike u prihvatanju ovog sistema kod etničkih grupa, s tim što je najočitije odbijanje RTV sistema kod hrvatskog naroda.

1 Profesor visoke škole, Visoka škola „Banja Luka College“, svetlanadg@blc.edu.ba

Javne televizije u BiH redovne aktivnosti finansiraju putem RTV takse i od marketinga. Svaki od tri javna emitera djeluje kao nezavisno preduzeće i odgovoran je za vlastito finansijsko poslovanje. Zakon o sistemu predviđa prikupljanje takse na jedan, centralni račun. Prihodi od oglašavanja tretirani su na isti način kao i RTV taksa. Ovaj princip je posebno povoljan za RTRS jer se pretplata prikuplja na nivou države, a ne teritoriji Republike Srpske i Brčko Distrikta. Ova raspodjela je značajno uticala na ograničenje sposobnosti RTVFBiH da finansira vlastite aktivnosti i kriza je samo produbljena. Kancelarija za reviziju institucija u Federaciji BiH opisala je Federalnu TV kao nelikvidnu. Stepennaplativosti pretplate je najniži u područjima sa većinskim hrvatskim stanovništvom.

BHTV i posebno RTVFBiH našle su se u nezavidnoj poziciji u pogledu sposobnosti plaćanja dugova. Za razliku od ova dva emitera, a prema Godišnjem izvještaju o radu RTRS-a, Radio Televizija Republike Srpske je stabilizovala svoje poslovanje od 2003. godine do danas.

RTV TAKSA

BBC model rekonstrukcije i kasnija zakonodavna rješenja stvorila su dobar sistem za funkcionisanje RTRS, sistem koji je uravnotežen između samostalnosti i obaveza zajedničkog rada u okviru Javnog sistema BiH. Postoje tri mehanizma koja mogu dovesti do poboljšanja finansijskih prilika javnih emitera. Prvi je povećanje stope naplate RTV takse. Osnovni preduslov je postojanje političke volje predstavnika vlasti koje iz različitih razloga još uvijek nema u dovoljnoj mjeri. Sami emiteri malo toga mogu učiniti na ovom polju dok još uvijek postoje pozivi političkih i javnih ličnosti na bojkot plaćanja RTV takse.

Održivo rješenje kojim bi se ponovo uspostavila odgovornost vlasti u pogledu plaćanja RTV takse ogledalo bi se u obavezivanju Vlada na različitim nivoima da kompenzuju dio novca koji nije prikupljen putem ubiranja pretplate. Ovo rješenje, već poznato u BiH, u kontekstu doprinosa za zdravstveno osiguranje, spriječilo bi neodgovorne pozive na bojkot plaćanja RTV takse jer bi politički zvaničnici umjesto građana morali platiti predviđeni iznos iz budžetskih sredstava. Pored toga, neophodno je eliminisati prakse javnih emitera kojima oni ponekad daju povoda građanima da revoltirani odbijaju plaćati RTV taksu. Drugi način ublažavanja finansijskih poteškoća jest povećanje iznosa RTV takse. Ova ideja naročito je popularna kod menadžmenta javnih emitera koji naglašavaju da je sadašnji iznos od 7,50 KM mjesečno među najnižim u Evropi kao i da se visina takse nije mijenjala od uspostave Sistema, iako je u međuvremenu pokrenut još jedan TV-kanal (BHT). Međutim, ovakvo rješenje nailazi na velike otpore građana koji plaćaju RTV taksu jer će se pokazati da oni koji ne plaćaju taksu mogu bez ikakvih posljedica nastaviti takvu praksu, dok će redovne platiše za svoju lojalnost biti „nagrađene” povećanjem iznosa koji treba platiti. Treći način ogleda se u racionalnijem unutrašnjem uređenju sistema. To, prije svega, podrazumijeva formiranje jedinstvenog servisa za prikupljanje vijesti koji će pod istim uslovima opsluživati sve tri televizije, kao i redizajniranje informativnih programa entitetskih televizija kako ne bi konkurisale BHRT-u već popunjavale praznine koje ovaj emiter ne pokriva. Na ovaj način bi se došlo do značajnih ušteda te bi emiterima ostalo više novca za ulaganje u kvalitet programa. Takođe, značajno pitanje je broj ukupno zaposlenih unutar Javnog RTV sistema, o čemu treba pokrenuti raspravu, jer odbijanje da se pokrene to pitanje neće doprinijeti rješavanju postojećih problema.

Evropska unija u Amsterdamskom ugovoru navodi da je „sistem javne radio difuzije u zemljama članicama direktno povezan s demokratskim, društvenim i kulturnim potrebama svakog društva te potrebom očuvanja medijskog pluralizma“². Ističe se odgovornost javnog servisa u pogledu „kvalitetnih programa za sve slojeve stanovništva“. Dualizam evropske tradicije podrazumijeva državne - javne medije koji se finansiraju iz budžeta, pretplate i marketinga, te američkog koncepta medija koji su nezavisni komercijalni servisi bez uticaja politike. Radiodifuzija kao servis javnosti trebalo bi da podržava određene vrijednosti prema Rezoluciji Ministarske konferencije Savjeta Evrope iz 1994. godine među kojima su: javni servis je forum za debatu u kojoj se može izraziti čitav spektar mišljenja i objavljuju nepristrasne vijesti, proizvodi nepristrasan, inovativan i raznovrsan program visokog etičkog standarda, kvalitet programa ne smije biti podređen zahtjevima tržišta.

FINANSIJSKI PROBLEMI

Usvajanjem predratnog Zakona o informisanju iz 1989. godine, privatni kapital počeo je ulaziti i u medijsku sferu BiH. Državna RTV BiH u tom periodu finansirala se iz pretplate, i to u značajnom iznosu sa učešćem od 80%. Interesantno je da se u ratnom periodu praktično nije ugasila ni jedna od već postojećih stanica, što znači da se u neregularnim društvenim uslovima nije ni postavljalo pitanje njihovog finansiranja.

Četverogodišnji rat u BiH izraubovao je medije i u materijalnom pogledu, i tako otežao ili zaustavio njihov dalji tehnološki razvoj. Ali, kako je to dobro uočeno u analizama medijske poratne situacije, nijedna stanica koja je otvorena uoči ili tokom rata nije definitivno prestala sa radom. To, samo po sebi, govori dosta u prilog tvrdnjama da se pitanje finansijske isplativosti nije ni postavljalo, jer nije ni bilo medijskog tržišta u pravom smislu.³

Nacionalni emiteri u poratnom periodu finansirani su direktno iz entitetskih budžeta, dok je najveći broj lokalnih javnih i privatnih stanica bio oslonjen na strane donacije.⁴ Odlukom Visokog predstavnika iz 1999. godine krenulo se u finansiranje javnih radio-televizija putem kombinovanog sistema, što je otvaralo mogućnost uključivanja pretplate, sredstava iz javnog budžeta, kao i prihoda od oglašavanja. Da bi proces prikupljanja pretplate bio uspješan, Visoki predstavnik je uveo elektro-korporacije (elektroprivredne kompanije entiteta) kao tehničku logistiku za prikupljanje pretplate.⁵ Ostavljena je i mogućnost uzimanja sredstava iz javnog budžeta, u vidu dodatnih sredstava za razvoj, ali uz prethodnu saglasnost IMC, kao i mogućnost sticanja prihoda od marketinga, ali opet u skladu sa propisima IMC.⁶

Lokalne javne stanice prepuštene su i dalje najvećim dijelom budžetima lokalnih zajednica, ili nesigurnim donacijama, što je uzrokovalo dalji neuravnotežen razvoj lokalnih medija. Većim dijelom su lokalne zajednice iz svog budžeta finansirale plate i materijalne troškove zaposlenih u tim stanicama, dok je novac potreban za tehnološki razvoj, stanica

2 www.europarl.europa.eu, pristupljeno 19.8.2021.

3 *Ibidem*

4 Najveći donatori u tom periodu bili su: USAID, SOROS, Evropska komisija, Savjet Evrope, ali je postojao na terenu i veliki broj malih donatora, uglavnom iz redova civilnih i vojnih struktura međunarode zajednice u BiH. Ta pomoć malih donatora bila je dragocjen izvor za djelimičnu obnovu zastarjele opreme lokalnih RTV stanica.

5 Odluka o restrukturiranju Sistema javnog emitovanja u BiH i o slobodi informisanja i ukidanju krivičnih kazni za uvredu i klevetu, član 2.

6 *Ibidem*

najčešće morala sama da zaradi. To je dugoročno dovelo lokalne stanice u nerazvijenim krajevima u težak položaj, jer se na ozbiljne prihode od reklama nije moglo računati.

U Bosni i Hercegovini postoji određena vrsta pretplate za praćenje programa Javnih RTV servisa. Javni RTV servisi u Bosni i Hercegovini finansiraju se putem RTV takse u visini od 7, 50 KM mjesečno, koju su obavezni plaćati svi građani koji imaju RTV prijemnike. Naravno, pretplata nije jedini izvor prihoda za rad javnih RTV servisa, ali čini njegov značajan dio. Upravo zbog toga, javni RTV servisi bi trebali biti borci za ljudska prava i interese građana čiji novac odlazi za njihov rad. Prihod javnog servisa treba da bude jednak trošku proizvodnje svakog minuta programa. U praksi ovo nije moguće ostvariti zbog čega javni emiteri imaju i druge izvore prihoda.

Nivo naplate RTV takse, koju putem računa fiksne telefonije naplaćuju telekom kompanije, nikada nije dostigao predratni nivo, koji se kretao iznad 90 posto. U prosjeku se kreće između 60 i 70 posto. Na teritoriji sa hrvatskim većinskim stanovništvom stopa naplate kreće se do maksimalno 26 posto. Odbijanje plaćanja RTV takse u vezi je s konstantnim zahtjevima hrvatskih stranaka u Bosni i Hercegovini za javnim RTV kanalom na hrvatskom jeziku. Na osnovu Zakona raspodjela RTV takse vrši se tako što 50 posto prikupljenih sredstava pripada RTVBiH, a po 25 posto entitetskim javnim servisima. Na isti način trebala bi se vršiti raspodjela prikupljenih marketinških prihoda.

Marketinška sredstva se usmjeravaju prema određenim emiterima na osnovu političkih odluka, jer direktore javnih preduzeća, među kojima su i dva od ukupno tri telekom operatera u BiH, postavljaju vlade. Javni RTV servisi su, sa izuzetkom RTRS-a, opterećeni milionskim dugovima, nastalim uglavnom u vrijeme kada nije bilo organizovanog pristupa naplati RTV takse. (Tešanović, N, 2011, str 47).

Podsjećamo da jedan od najrazvijenijih javnih servisa u Evropi, BBC program emituje od 1932. godine. Velika Britanija je prva osnovala privatnu televiziju. Monopol BBC-ja nestaje već 1955. godine kada je pokrenut Drugi TV kanal Independent Television ITV. Ipak, tradicija BBC kao javnog servisa bila je toliko dominantna da novi, komercijalni kanal i nije uspio da ostvari tu ulogu. BBC se finansira od pretplate i nema reklame, a ITV od prihoda marketinga. Italija je imala javni RTV servis pod kontrolom države sve do kraja 70-tih godina prošlog vijeka nad tri kanala RAI koji su bili finansirani od pretplate i dijelom od oglašavanja. U tom periodu uslijedila je radikalna transformacija elektronskih medija nakon sudske odluke 1976. godine kojom se privatnim radio i televizijskim stanicama omogućuje da emituju programe praktično bez kontrole.

Medijski magnat, smijenjeni premijer Italije Silvio Berlusconi, osnovao je reklamnu agenciju i postepeno širio kontrolu s jedne TV mreže na tri nacionalne i na taj način 1993. godine postao vlasnik 46 procenata RAI Televizije. Evropske zemlje primjenjuju različite načine finansiranja javnih servisa. Španski nacionalni TV servis TVE potpuno se finansira od reklama, Austrijski ORF čak 43 odsto prihoda dobija od reklamiranja, njemački ZDF svega 16 odsto, za razliku od Švedske koja prihodima od reklama uopšte ne finansira javni servis. U ukupnim prihodima Hrvatske Radio Televizije dobit od marketinga se ostvaruje u visini od 30 odsto, a rtv pretplate 70 procenata. Radio Televizija Srbije dobija 55 odsto putem RTV takse, a 45 procenata od marketinga.

Nespremnost građana da podrže javne servise kreću se od toga da građani nisu zadovoljni programom, pa ga i ne žele plaćati, do toga da su izmanipulisani od političkih elita, pa ne smatraju javne servise svojim i ne žele za njih davati novac. Činjenica jeste da gra-

đani ne smatraju da je RTV taksa adekvatan način finansiranja javnih servisa; 78,15 % ispitanika u istraživanju o medijskim slobodama u BiH⁷ reklo je kako opstanak javnih servisa vidi kroz potuno ukidanje RTV takse i njihovo finansiranje iz budžeta države i entiteta. To može ukazivati na dva problema u odnosu građana prema javnim servisima: jedan je njihovo viđenje javnih servisa kao onih koji služe državi i entitetima, odnosno promoviraju interese njihovih elita, pa bi ih one i trebale plaćati, a drugi je problem nerazumijevanja šta budžetsko finansiranje uopće znači. Pokazatelj da građani teret odgovornosti za finansiranje javnih servisa žele prebaciti na državu i entitete zapravo je pokazatelj njihovog niskog nivoa političke pismenosti i neshvatanje ne samo činjenice da je budžetski novac, zapravo, njihov novac (pa iako vide snažne političke uticaje na javne servise ne vide da bi ih i kroz budžetska sredstva i dalje oni finansirali), već i neshvatanje činjenice da je svako finansiranje javnog servisa iz budžetskih sredstava, suštinski, njegovo pretvaranje iz javnog servisa (osnovanog u ime javnosti i u interesu javnosti i finansiranog od te javnosti, kako to definira teorija) u državni servis (koji služi interesima elite, ne građana i u kojem su novinari društveno-politiki radnici, kao što je to slučaj u nedemokratskim sistemima).⁸

ODRŽIVOST JAVNOG SISTEMA BIH

Nastanak savremene BiH jeste direktan rezultat mirovnih pregovora u Dejtonu. Mirovni ugovor uslovio je i njen trenutni karakter složene i, u mnogim elementima političkog i društvenog života, još uvijek improvizovane državne zajednice. "Veliki dio stanovništva ne identifikuje se sa državom, i ne pronalazi u njoj uporišnu tačku za njegovanje i razvoj kapitalnih društvenih vrijednosti, kao što je to bio slučaj u prethodnom sistemu, kada je BiH bila sastavna federalna jedinica. Međusobno priznanje etničkih zajednica i prihvatanje činjenice da u jednoj državi postoji više ravnopravnih subjekata, sada stvara realnu potrebu međusobnog usaglašavanja, kao i potrebu da etničke zajednice prihvate novu državu kao realnu kategoriju i zajedničku vrijednost."⁹

Medijski prostor BiH nastao je kao "zbir" tri odvojena medijska segmenta, "koji su imali svoju predratnu, ratnu i poratnu istoriju razvoja i djelovanja, pa je kao nijedan drugi evropski medijski prostor izložen brojnim eksperimentima i pokušajima stvaranja održivih modela. Nejasno je još uvijek da li postoji i opredijeljenje bitnih faktora međunarodne zajednice da prihvate postojanje i demokratski kapacitet složenog etničkog društva i države, i da li kod etničkih nacija u BiH postoje uslovi i spremnost da se usvoje evropske građanske vrijednosti,"¹⁰ tako da je medijska scena svakodnevno izložena brojnim iskušenjima zakonske, organizacione, materijalne i teničke prirode. Koliko će biti uspješan put BiH u procesu evrointegracija, zavisice i od toga koliko će pluralizam medijskog prostora biti jedan od integrativnih faktora društva.¹¹

7 https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2017/05/03.05.-Prezentacija_-_Istrazivanje-o-medijskim-slobodama-u-BiH-3.5.2017.-BHN.pdf

8 <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2017/11/javni-servis-analiza-lejla-turcilo.pdf>

9 R. Nešković, *Osnovni elementi konsocijalizma i stvaranje trećeg entiteta u BiH*, objavljeno u časopisu *Nezavisnog univerziteta Banjaluka "Svarog"*, Banjaluka, broj 2, 2011., str. 152-163

10 *Ibidem*

11 Harkurt i Verhulst daju sveobuhvatnu definiciju pluralističkih medija, prema kojoj su to "oni koji ispunjavaju zahtjeve demokratije, pružajući građanima široki spektar informacija i mišljenja; predstavljaju manjine, dajući im priliku da za drže svoju zasebnu egzistenciju u širem društvu; umanjuju mogućnost društvenog sukoba povećanjem razumijevanja između suprotstavljenih strana ili interesa; doprinose ukupnoj kulturnoj raznolikosti; olakšavaju društvene i kulturne promjene, posebno kada se radi o omogućavanju pristupa slabim ili marginalnim društvenim grupama." (navedeno prema tekstu Šejle Jusufović: *Konceptualni i zakonski okvir medijskog vlasništva i koncentracije*, objavljen u zborniku *Medijsko*

Zakonski i regulatorni okvir za djelovanje elektronskih medija u BiH još uvijek možemo smatrati idealnim modelom, koji nije dostignut, i pitanje je da li će uopšte i biti. "Javni RTV servisi u BiH imaju obavezu da obezbijede raznovrstan RTV program, koji promoviše, pored ostalog, demokratske slobode, društvenu pravdu i međunarodno razumijevanje i mir,"¹² i koji uvažava nacionalne, religijske, tradicijske, vjerske, kulturne, jezičke i druge karakteristike konstitutivnih naroda i svih građana BiH. "Obaveza sva tri servisa je i da afirmišu kulturne i druge potrebe manjina u zemlji, da afirmišu tradicijsku baštinu sva tri naroda, i da se programi ravnopravno uređuju na tri službena jezika i dva pisma."¹³ U ostvarivanju programskih principa Javnog RTV sistema, naglašena je i potreba da se "u tretiranju svih društvenih pitanja omogućí ravnopravno sučeljavanje različitih gledišta, sa ciljem jačanja demokratskog duha, međusobnog razumijevanja i tolerancije."¹⁴

"Međutim, ovaj generalni zakonski okvir primjenjuje se u uslovima snažnih društvenih rascjepa, po etničkoj i religijskoj liniji, gdje najmanje jedan konstitutivni narod traži redefinisane dejtonskih osnova države, dovodeći u pitanje sadašnji demokratski karakter države."¹⁵

U takvom okruženju, mediji djeluju u skladu sa realnim stanjem na terenu, a njega karakteriše:

- izrazit etnički i religijski rascjep društva,
- fragmentiranost medijskog tržišta,
- direktan i indirektan politički uticaj na uređivačku politiku, putem izbora upravljačkih i menadžerskih struktura javnih elektronskih medija,
- nedovoljna transparentnost vlasničke strukture komercijalnih emitera i
- tehnološka zaostalost resursa kao posljedica loše materijalne osnove medija.
- Svi ovi faktori predstavljaju snažan ograničavajući faktor za ostvarivanje pozitivne društvene funkcije medija u pluralističkom društvu, pri čemu je nepostojanje društvenog konsenzusa o samoj prirodi državne zajednice svakako najdominantniji.

Imajući u vidu ovakva politička ograničenja, ni već spominjana Politika sektora emitovanja u BiH, kao najrepresentativniji dokument koji na nivou države naznačava dugoročna opredjeljenja razvoja u ovoj oblasti, nije se posebno bavio suštinskim pitanjima održivosti dijaloga i jedinstva različitosti u medijskom prostoru BiH. Opravdano se stiče utisak da se u završnoj redakaturi svjesno "bježalo" u pitanja tehničke prirode, kako bi se izbjeglo markiranje glavnih političkih problema koji opterećuju i medijsku sferu, vjerovatno, u očekivanju da međunarodni predstavnici i dalje svojim odlukama daju strateške smjernice. Takođe, ovaj dokument dugoročnog karaktera, nije ni predvidio mogućnost da u perspektivi bude pokrenuto pitanje posebnog TV kanala na hrvatskom jeziku, što se uskoro formalno i dogodilo.¹⁶

pravo u BiH, str. 293)

12 *Zakon o javnom RTV sistemu BiH, član 26.*

13 *Ibidem*

14 *Ibidem, član 27.*

15 Govoreći o nepostojanju konsenzusa u državnoj zajednici, Kasapović tvrdi da je sam Dejtonski sporazum "paradigmatički primjer nekonsenzualnog dokumenta donesenoga u izvanrednim okolnostima i pod pritiskom međunarodnih političkih aktera, koji nikad nije bio potvrđen konstitutivnim plebiscitom u samoj državi" (Kasapović M., *Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i nestabilna država*, str. 164)

16 *Dom naroda Parlamenta BiH je u 2011., na insistiranje delegata hrvatskih stranaka, obavezao Savjet ministara da pripremi tekst zakonskog prijedloga, kojim bi se mijenjao postojeći RTV sistem i otvorio prostor za javni RTV kanal na hrvatskom jeziku. Razlog za ovu inicijativu jeste generalna ocjena hrvatskih političkih predstavnika da postojeći programi ne zadovolje*

Svjetski savjet za radiodifuziju uočio je trend povećanog rasta lokalnih radio-stanica u posljednjim decenijama dvadesetog vijeka, posebno njihovu poziciju emitera koji nisu ni komercijalni ni državni. "Ukoliko nisu vezane za neki poseban interes, one daju svojevrsan doprinos svjetskoj radiodifuziji, prvenstveno svojom otvorenosti potrebama zajednice kojoj služe. Lokalni mediji, generalno, olakšavaju pristup građana sistemu radiodifuzije i pomažu njihovo učešće u javnom životu, tako da je njihov program potpuno u duhu javne radiodifuzije." (M. Prajs.- M. Reboj, 2002., str. 39)

Takav trend prisutan je i u BiH, ali finansijsko poslovanje ovih stanica i tehnička zastarjelost opreme bitno limitiraju domete i mogućnosti razvoja mreže elektronskih medija u BiH.

U pokušajima da se i u budućnosti ohrabruje pluralizam javnog emitovanja i održivost dijaloga u javnom prostoru u BiH, regulator je predvidio i mogućnost dodjele dozvola za neprofitne radio-stanice (community radio), čiji program bi u potpunosti bio orijentisan prema određenim društvenim grupama i ne bi bio komercijalnog karaktera.¹⁷

Ovakve stanice finansirale bi se od donacija i drugih vidova pomoći, a dozvole bi se izdavale na godinu dana.¹⁸ Ali, od samog početka, interesovanje za ovakav vid emitovanja u BiH je izuzetno slabo, dok razloge treba tražiti u nepostojanju sistemskih fondova za ovu namjenu, koji bi bili na raspolaganju lokalnim zajednicama, manjinskim grupama, organizacijama i udruženjima. Takođe, nije okončan proces privatizacije lokalnih javnih elektronskih medija, nakon čega bi došlo do promjene odnosa javnih i privatnih emitera i kada bi postalo jasnije da li postoji prostor i interesovanje za ovaj vid emitovanja.

Najozbiljniji dugoročni problem, koji opterećuje medijski prostor u BiH jeste razbije-
nost novinarske profesije i odsustvo međusobne solidarnosti, što jeste i rezultat rata, ali i stvaranja novih ekonomsko-političkih formacija. Ovo je ozbiljna smetnja za razvoj i njegovanje društvenog dijaloga, jer odsustvo zajedničkih standarda u profesionalnom organizovanju dovodi i do razbijanja medijskog prostora i degradacije profesije. Sama činjenica o postojanju više novinarskih organizacija u BiH, predstavlja ilustraciju za sebe.¹⁹ Većina je organizovana u posljednjih desetak godina, i svako udruženje je imalo posebno navedene razloge za pokretanje samostalnog vida organizovanja. "Tačan broj novinara u BiH teško je utvrditi, jer nisu svi članovi novinarskih udruženja, niti sva udruženja vode precizne evidencije. Zanimljivo je da ne postoje relevantni podaci, jer urednici i vlasnici medija nerado govore o kadrovskoj i obrazovnoj strukturi zaposlenih u svojim medijima, ali se s pravom može pretpostaviti da je i u ovom segmentu društva došlo do bitne degradacije i pada profesionalnih standarda. Transparentnost podataka o medijima i novinarima tek je faza koja predstoji, ali bez nje se ne mogu donositi ozbiljne mjere u razvitku profesije."²⁰

ljavaju potrebe hrvatskog naroda za ravnopravnom zastupljenošću unutar RTV sistema. U međuvremenu je najavljeno da je tekst zakonskog prijedloga pripremljen za parlamentarnu proceduru. Upostavljanju posebnog programa na hrvatskom jeziku protive se bošnjačke političke stranke, ali javno ga nije podržala ni međunarodna zajednica, koja smatra da ovu ravnopravnost treba osigurati unutar postojećeg sistema.

17 Pravilo Regulatorne agencije za komunikacije (RAK) 58/2011 o pružanju medijskih usluga radija, član 15. ("Službeni glasnik BiH", broj: 98/11)

18 Koncept neprofitnog radija široko je zastupljen u Evropi i SAD i usmjeren je na zaštitu javnog interesa unutar lokalne zajednice.

19 Na kraju 2012. godine u BiH bilo je registrovanih šest novinarskih udruženja, i to: Nezavisna unija profesionalnih novinara, Nezavisno udruženje novinara RS, Savez novinara BiH, Udruga hrvatskih novinara u BiH, Udruženje novinara "Apel" i Udruženje novinara RS. Postoji i Koordinacija novinarskih udruženja u BiH.

20 S. Malović, Novinarska udruženja u Bosni i Hercegovini (organizacija, aktivnost, specifičnosti), Tekst objavljen u aprilu 2011. na sajtu Udruženja BH Novinari: www.bhnovinari.ba

ZAKLJUČAK

Stanje u bosanskohercegovačkim medijima je takvo da ono o čemu bi trebali odlučivati urednici i novinari, odlučuju drugi: političari, medijski vlasnici, izvori informacija i oglašivači. Uvidjeli smo da postoji velika zavisnost javnih servisa od političkih struktura, što vodi zaključku da će trebati još mnogo vremena dok mediji budu zaista radili u službi građana a oduprli se pritiscima partija, te regulisanju finansiranja.

Postavlja se pitanje na koji način vratiti povjerenje građana u medije, posebno javni servis, a samim tim i najdostupniji medij. Radio-televizija Bosne i Hercegovine doseže signalom 94 posto područja Bosne i Hercegovine, signal FTV-a BiH pokriva 67 posto, a RTRS-a 56 posto teritorije. Obavezu pune pokrivenosti signalom teritorije Bosne i Hercegovine ima javni RTV servis na državnom nivou.

Prema tome, neophodno je izmijeniti legislativu javnih RTV servisa – kako bi u potpunosti odgovarala evropskim standardima i ekonomskom stanju u BiH, osigurati da javni emiteri ispunjavaju svoju funkciju tačnog, nepristrasnog i fer informisanja javnosti, uspostaviti sistem monitoringa za javne servise, koji bi omogućio redovno izvještavanje o njihovim aktivnostima.

LITERATURA

1. Balkanski medijski barometar, uredila N. Tešanović, Sarajevo 2011., str 47.
2. De Bourgh, Hugo, Skills are not enough: The case for journalism as an academic discipline, *Journalism* (4)2003., str110
3. M. Kasapović, Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i nestabilna država, str. 199
4. M. Prajs.- M. Reboj, Radiodifuzija javnog servisa u tranziciji, zbirka dokumenata, Samizdat B92, 2002., str. 39
5. R. Negrin, Modeli medijskih institucija, str. 355-373., objavljeno u knjizi Uvod u studije medija, priredili: Brings A.- Kobli P., Beograd, Clio, 2005
6. R. Veljanovski, Javni RTV servis u službi građana, Clio, Beograd, str. 66
7. S. Malović, S. Ričardi i G. Vilović, Etika novinarstva, Sveučilišna knjižara i ICEJ, Zagreb., 2007., str
8. T. A. Bauer, Mediji za otvoreno društvo: Medijska odgovornost kao temelj demokratske kulture, Zagreb, 2007.
9. T. Jusić- S. Hodžić., Lokalni mediji i lokalne zajednice: ka javnim politikama za promociju lokalnih medijskih sadržaja u Bosni i Hercegovini, str. 115
10. Z. Letica, Televizijsko novinarstvo: temelji. profesionalizma, Zagreb : Disput doo, 2003., str 97.